

misen tarve ei siis tule ainakaan vähentymään lähitulevaisuudessa. Juuri tuollaisen ymmärtämisen avaimet Kim Östman tarjoaa tässä erinomaisessa kirjassaan.

Markku Ruotsila
Pohjois-Amerikan
kirkkohistorian dosentti
Helsingin yliopisto

SARAH M. S. PEARSALL
Polygamy: An Early
American History. New
Haven and London:
Yale University Press 2019.
416 s.

Moniavioisuus on kiistelty mutta historiallisesti katsoen laajasti vakiintunut suhdemuoto. Sen yleisin ilmentymä on ”polygynia” eli monivaimoisuus, yhden miehen ja usean naisen välinen järjestely. Cambridgen yliopistossa historiaa opettavan Sarah Pearsallin teos esittelee useita tapaustutkimuksia, jotka valottavat moniavioisuuden harjoittamista ja siihen suhtautumista Pohjois-Amerikassa, aina 1500-luvulta 1800-luvulle. Moniavioisuutta on tuollakin mantereella esiintynyt useissa kulttuureissa, esimerkiksi alkuperäiskansojen, afrikkalaistaustaisten orjien ja mormonien keskuudessa. Lisäksi kirja paneutuu puritaanien henkisten perillisten ja eräiden muiden protestanttien käsityksiin.

Teoksen kahdeksan lukua on jaettu kahteen osaan, joiden kronologinen jakolinja kulkee Yhdysvaltojen synnyin tietämällä: ensimmäinen osa keskittyy eurooppalaisten kohtaamisiin Pohjois-Amerikan alkuperäiskulttuureiden kanssa, jälkimmäinen euroamerikkalaisten käsityksiin Pohjois-Amerikassa.

Lähdeaineistona Pearsall hyödynää runsaasti esimerkiksi alkuperäisasukkaiden parissa työskennelleiden jesuiitta- ja fransiskaaniäläheyyssarnaajien muistiinpanoja sekä puritaanien, muiden protestanttien ja mormonien aikalaiskirjoituksia. Sekundäärikirjallisuuden käyttö on samoin erittäin laajaa ja tuo analyysiin tervetullutta syvyyttä ja leveyttä.

Pearsall käsittelee aluksi useita Pohjois-Amerikan alkuperäiskansojen kulttuureja, jotka olivat muun muassa siirtomaa-aikakauden lähetysaarnajien työn kohteita. Moniavioisuutta esiintyi erityisesti eliitin keskuudessa, jolloin vaimot ja lapset toivat tuotantoyksikkönä toimivan kodin piiriin lisää työvoimaa ja edistivät näin sen hyvinvointia. Vaimoilla saattoi olla perheessä oma hierarkiansa, yleensä niin että ensimmäinen vaimo johti työntekoa. Jotkut lisävaimoista saattoivat olla orjia tai sotasaaliina tulleita naisia, mikä johti herkästi huomattavaan epätasa-arvoon. Toisaalta esimerkiksi kahden sisaren naiminen, ”sororaali polygynia”, saattoi tehdä vaimoista hyvinkin tasa-arvoisia keskenään.

Selibaatissa eläneet lähetysaarnajat näkivät alkuperäiskansojen keskuudessa esiintyvän moniavioisuuden irstaana syntinä, joka oli korvattava Jumalan hyväksymällä yksiavioisuudella. He turhautuivat usein esimerkiksi siihen, että kansojen päälliköt saattoivat hyväksyä kristinuskon, mutta eivät halunneet luopua moniavioisuudestaan. Päälliköt eivät nähneet asiassa ristiriitaa, vaan pitivät päinvastoin sekä kristinuskoa että moniavioisuutta voiman lähteinä erilaisissa elämäntilanteissa. Mikäli päällikkö ei halunnut luopua vaimoistaan, kansan muut miehet saattoivat esittää saarnaajille hankalan kysymyksen:

jos heidän ”kristitty” päällikkönsä piti kolmea vaimoa, miksi heidän pitäisi kääntyessään luopua omista lisävaimoistaan? (s. 97)

Heprealaisissa kirjoituksissa esiintyvä moniavioisuus on puolestaan pitkään herättänyt kysymyksiä juutalaiskristillisen tradition parissa, ja niitä pohtivat myös Uuden Englannin puritaanit henkisine perillisineen. Miksi Abrahamin kaltaisten pyhien miesten aviomuoto ei olisi enää sallittu, kun Raamattukaan ei tuomitse sitä? Oliko Jumala muuttanut mieltään – minkä piti olla mahdotonta – vai oliko patriarkeilla jokin erikoislupa, jota ei ollut enää tarjolla?

Moniavioisuutta puolusti esimerkiksi Yhdysvaltain itsenäistymisen aikaan elänyt John Miner. Hänen mielestään moniavioisuudelle oli sekä uskonnollinen että sosiaalinen oikeutus, ja koska Jeesukseen ei ollut puhunut sitä vastaan, oli muinaisten patriarkkojen toimia Minerin mukaan turha selitellä heidän aikansa tietämättömyydellä. Hän argumentoi myös pragmaattisesti: moniavioisuus olisi erityisen hyödyllistä esimerkiksi sodan jälkitilassa, jolloin naisia olisi miehiä enemmän. Ja toisaalta: miksi useamman vaimon olisi merkittävä miehen kyltymätöntä himoa sen enempiä, kuin useiden mautilojen ja varallisuuden hankkimisen olisi merkittävä maailmallisuutta tai pahuutta? Jos moniavioisuus johtaisi vaimojen välisiin riitoihin, pitäisikö vastaavasti rajoittaa lasten määrää yhteen, koska lapset kuitenkin riitelivät keskenään?

Connecticutissa asunut Miner joutui näkemystensä vuoksi kurinpidon kohteeksi ja erotettiin kirkostaan. Pearsallin mukaan hän ei itse missään vaiheessa osoittanut halua elää moniavioisesti, vaan puolusti oikeuttaan puhua moniavioisuu-

den puolesta aikana, jolloin yhteiskunnan sosiaalinen järjestys oli muuttumassa (s. 185–190).

Viimeinen teoksessa käsitelty tapaustutkimus koskee mormonitraditiota. Sen päähaarassa eli Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen Kirkossa harjoitettiin moniavioisuutta avoimesti 1800-luvun jälkipuoliskolla, kunnes Yhdysvaltain liittovaltion lainsäädännöllinen paine pakotti kirkon perääntymään. Toisin kuin muille Pearsallin käsittelemille ryhmille, mormoneille moniavioisuus oli uskonnollinen periaate, jolla oli pelastusopillinen ulottuvuus. Pearsall analysoi mormonien suhtautumista asiaan erityisesti Belinda Prattin kokemusten ja kirjoitusten välityksellä. Itse moniavioisesti elänyt Pratt julkaisi vuonna 1854 ensimmäisenä mormoninaisena traktaatin, joka puolusti moniavioisuutta, ja juuri naisnäkökulma tekee traktaatista erittäin arvokkaan.

Pratt argumentoi moniavioisuuden puolesta useasta näkökulmasta, teologiaan, luontoon, sosiaalisiin piirteisiin ja perheeseen keskittyen. Protestanttien tavoin hän tuomitsi katolisen selibaatin ja viittasi Abrahamin kunnialliseen Saara-vaimoon: Abraham sai lapsen Hagarin kanssa nimenomaan Saaran, naisen, ehdotuksesta (s. 273–274). Pratt kiinnitti huomiota myös naisen seksuaalisiin tarpeisiin, mikä oli aikakauden ilmapiirissä erittäin poikkeuksellista. Lisäksi hän painotti, että moniavioisen perheen vaimojen välille saattoi syntyä lämpimiä ihmissuhteita, vaikka hän tunnusti myös kitkan olemassaolon. Vaimoista tuli toisilleen tärkeitä ”sisarvaimoja” nimenomaan äiteinä, jotka hoitivat ja rakastivat omia ja toistensaakin lapsia. ”Suku” ja ”perhepiiri” olivat tästä näkökulmasta mormonien uskonnollisen täyttymyksen näyttämöitä.

Sarah Pearsallin monografia onnistuu hyvin keskeisen viestinsä välittämässä: moniavioisuus on avioliittojärjestelmä siinä missä yksiavioisuuskin, ja koska sitä ovat harjoittaneet miljoonat ihmiset, se ei länsimaista nykykulttuuria laajemmassa kontekstissa ole marginaalialue. Järjestelmänä siihen kuuluu puolisoitten välisiä vastuita ja oikeuksia, ja se strukturoi tai on strukturoinut perheitä, yhteisöjä, kulttuureja ja jopa yhteiskuntia. Lisäksi sillä on julkisia seuraamuksia, koska se yhdistää perhekuntia ja sukuja ja siirtää omaisuutta sukupolvelta toiselle. Tämän vuoksi se voi nousta myös poliittisesti merkittäväksi kysymykseksi (s. 7). Osa liitoista onnistuu, toiset eivät, kuten yksiavioisuudenkin tapauksessa.

Useat moniavioisuuteen liittyvät ilmiöt, edut ja ongelmat sekä perustelut sen puolesta tai sitä vastaan ovat ajankohdasta ja tapauksesta riippumattomia. Pearsallin metodinen ratkaisu keskittyä tapaustutkimuksiin tuntuu siksi lukijasta toimivalta. Käsittely nojaa angloamerikkalaiseen tyyliin narratiiviin ja proosaan, jonka kieli on soljuvaa ja mukavalukuista. Kannattaa pitää sanakirja lähellä: vieraskieliselle lukijalle teksti on ajoittain sanastoltaan hyvin sofistikoitunutta. Kuvitus on sopivaa ja hyvin harkittua, ja sitä olisi voinut olla paljon enemmänkin.

Pearsallin analyysi onnistuu suodattamaan esiin moniavioisen avioliittojärjestelmän ”universaaleja” piirteitä, vaikka eri elementtejä ei analysoidakaan järjestyksessä esimerkkien avulla. Tällaiset tapauksesta riippumattomat yleispiirteet, kuten esimerkiksi moniavioisten kulttuurien hierarkkisuus ja patriarkaalisuus (kirjassa käsitellyn Cherokee-kansan osittaista poikkeusta

lukuun ottamatta) tulevat onnistuneesti esiin. Näitä piirteitä olisi voinut koota yhteen vielä selkeämmin esimerkiksi kirjan johtopäätöksiin.

Polygamy: An Early American History on hyödyllistä oheislukemistoa kenelle tahansa kulttuureista kiinnostuneelle. Aivan erityisesti siitä hyötyvät sellaiset kulttuurin- ja uskonnontutkijat, jotka keskittyvät perheen ja avioliiton uskonnollisyhteiskunnalliseen rooliin ja sen muutoksiin. Teoksen laaja lähdekirjallisuus sisältää heitä varten myös arvokkaita vinkkejä lisälukemiseksi, jonka avulla edistää omaa tutkimustaan.

Kim Östman, FT, TKT
Uskontotieteen dosentti
Åbo Akademi

ROSE-MARIE PEAKE
& RIIKKA-MARIA
ROSENBERG
Korsetti ja krusifiksi:
Vaikutusvaltaisia barokin
ajan pariisittaria. Helsinki:
Gaudeamus 2019. 351 s.

Teoksen otsikko *Korsetti ja krusifiksi* kertoo vain kahdella sanalla paljon olennaista kirjan sisällöstä, joka kiertyy niin maallisten kuin hengellisten naisten toimijuuden ympärille ja keskittyy pitkälti nimenomaan aineelliseen kulttuuriin. Käsillä olevassa teoksessa tarkastellaan erityisesti kolmea eliittiin kuuluvaa mutta keskenään varsin erilaista naista. Ensimmäinen heistä on markiisitar Madame de Sévigné (1626–1696), toinen kurtisaani Ninon de Lenclos (1623?–1705) ja kolmas Laupeudentyttärenjärjestön perustaja ja johtaja Louise de Marillac (1591–1660). Kirjan päähenkilöiden ohella teoksessa